

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Pohřeb a pohřebiště

Praktické rady a metodika pro obce

www.mmr.cz

Zpracovalo:

©Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2015

Obsah

Úvodní slovo ministryně pro místní rozvoj	4
Zákonné povinnosti vypravitele pohřbu.....	6
Sociální pohřeb a opatření pohřebiště	6
Provozování pohřebišť	8
Administrátor	8
Hrobník.....	9
Databáze	10
Církevní hřbitovy.....	11
Ochranná pásma	12
Poznámka na závěr	13

Úvodní slovo ministryně pro místní rozvoj

Člověk je během svého života postaven před důležité rozhodnutí o podobě vlastního pohřbu a hrobu. Brožurka, kterou právě držíte v rukou, naznačuje možnou komplikovanost této poslední volby. Pokud se neodhodláme postavit čelem faktu konečnosti našeho žití a nezamyslíme se nad tím, jak bychom se chtěli prezentovat po naší smrti, učiní za nás toto rozhodnutí někdo jiný. A obvykle podle odlišného scénáře, než který jsme během života považovali za důležitý, ale nevyslovili jsme jej nahlas před svědky.

Právnímu řádu České republiky jde zejména o zachování důstojnosti mrtvého lidského těla. Hřbitov by neměl být vnímán jako jeho pouhé dočasné úložiště. Právo živých na respektování rodinného a soukromého života spočívá v jistotě, že s jejich pozůstatky a ostatky bude po celou dobu provozování hřbitova nakládáno s mimořádnou úctou.

Navzdory milionovým částkám, které pohřební služby investují do nových pohřebních vozidel a technologií, je pro minimalizaci sociálních pohřbů a pohřbů bez obřadu nezbytný ten nejméně technický zásah: včasná a srozumitelná diskuse s vypravitelem pohřbu nad dříve vysloveným přáním zemřelého ohledně pohřbu a opatření pohřebiště.

Ministryně pro místní rozvoj
Karla Šlechtová

Zákonné povinnosti vypravitele pohřbu

Vypravitelem pohřbu může být osoba fyzická i právnická. Lhůta k pohřbení od okamžiku úmrtí není zákonem stanovena. Vypravitel pohřbu by ho však měl zajistit do 96 hodin od převzetí „Listu o prohlídce zemřelého“ objednaním zvolených služeb u provozovatele pohřební služby, krematoria nebo veřejného pohřebiště dle způsobu, který zemřelý vyjádřil za svého života. K samotnému obřadu doprovázející tělo zemřelého může po uzavření příkazní smlouvy dojít kdykoli si vypravitel určí. Nezanechal-li o tom zemřelý výslovné rozhodnutí, rozhodne o jeho pohřbu manžel zemřelého, případně pak děti, rodiče či sourozenci zemřelého nebo jejich děti, popřípadě kterákoli z osob blízkých (srov. § 114 odst. 1 občanského zákoníku).

Osoby ve vymezené posloupnosti pozdější mohou o pohřbu rozhodnout jen v případě neexistence předchozí uvedené osoby. Pokud některé z vyjmenovaných osob existují, ale pohřeb nevypraví, postupuje se v zájmu ochrany veřejného zdraví a pořádku a zachování slušných mravů dle § 5 zákona o pohřebnictví, tj. obec vypraví tzv. sociální pohřeb, včetně opatření pohřebiště.

Sociální pohřeb a opatření pohřebiště

Obec, na jejímž území k úmrtí došlo, má povinnost zajistit pohřbení zemřelého až po marném uplynutí 96 hodin od oznámení úmrtí jeho příbuzným. Za zemřelého se pro účely zákona č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví a o změně některých zákonů (dále jen zákon o pohřebnictví) považuje i mrtvě narozené dítě. Před vypravením pohřbu je obec povinna rozhodnout o jeho slušném provedení podle místních zvyklostí na základě ustanovení:

- > § 5 zákona o pohřebnictví
- > § 114 odst. 2 občanského zákoníku.

Obec má právo na úhradu účelně vynaložených nákladů na pohřbení vůči dědicům zemřelého, a není-li dědiců, vůči státu. Ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen ministerstvo) hradí obcím náklady za obě formy pohřbení - za pohřbení zemřelého do země nebo žehem, a to včetně nájemného za hrobové

místo na dobu tlecí nebo nákladů za uložení zpopelněných lidských ostatků na pohřebišti. Tento mandatorní výdaj ze státního rozpočtu je poskytován pouze pokud pohřbený neměl žádné dědice. Účelně vynaložené výdaje na jeho slušný pohřeb a hrob musí být obci proplaceny na základě písemné žádosti adresované ministerstvu, v níž musí obec doložit v kopiích tyto dokumenty:

- > úmrtní list nebo list o prohlídce zemřelého,
- > fakturu pohřební služby a provozovatele pohřebiště
- > doklad o úhradě nákladů na pohřeb ze strany příslušné obce
- > rozhodnutí dědického soudu o vypořádání dědictví po zemřelé osobě nebo jiný doklad od notáře jako soudního komisaře dokládající zastavení dědického řízení pro nemajetnost zemřelého.

Žádost obce by měla být ministerstvu zaslána nejpozději do tří let od pravomocně ukončeného řízení o pozůstalosti. Náklady na nájem hrobového místa do ukončení tlecí doby nebo uložení zpopelněných lidských ostatků osob zemřelých bez dědiců na veřejném pohřebišti jsou obcím uznány jako dílčí část účelně vynaložených nákladů na pohřbení.

Urny s popelem by neměly zůstávat dlouhodobě deponovány na úřadech obcí nebo v provozovnách pohřebních služeb. V souladu s ustavením § 92 odst. 2 občanského zákoníku je nutné zabránit nakládání s nimi nedůstojným, resp. morálně nepřijatelným způsobem. Doporučujeme obcím, aby urny ze sociálních pohřbů ukládaly do obecního společného hrobového místa na veřejném pohřebišti (obecní hrobka, hrob, úložiště uren). Případným osobám blízkým zemřelému lze následně oznámit číslo obecního hrobu, ve kterém jsou zpopelněné lidské ostatky na hřbitově trvale uloženy.

Provozování pohřebišť

Zákon o pohřebnictví rozlišuje provozování pohřebišť na veřejné a neveřejné. Provozovatel veřejného pohřebiště nesmí vymezovat cílovou skupinu nájemců hrobových míst. Jeho činnost je dotovaná z rozpočtu obce, nejedná se o podnikatelskou činnost. Úhrady uživatelů hrobových míst za pronájem a související služby jsou regulované státem.

Podle § 3 zákona o pohřebnictví má registrovaná církev nebo náboženská společnost právo zřídit neveřejné pohřebiště na vlastním pozemku nebo v místě nálezů souboru lidských ostatků svých členů, pokud má k uvedenému pozemku věcné nebo smluvní právo, a prokáže místně příslušnému krajskému úřadu vnitřními předpisy a náboženskými obřady nemožnost exhumací a pohřbívání svých členů na veřejném pohřebišti.

Administrátor

Podle hodnotícího standardu profesní kvalifikace Administrátor pohřebišť (kód 69-019-M) zajišťuje správce hřbitova samostatně a komplexně povinnosti správy pohřebišť, spisovny hřbitova a vedení evidence (hřbitovní knihy). Navrhuje změny řádu pohřebišť, uzavírá smlouvy o nájmu hrobových míst, dodržuje platné ceníky, inkasuje tržby, řídí údržbu pohřebišť a zajišťuje s tím spojenou administrativu, ukládání dokumentů do spisovny.

Ze zákona č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů a prováděcí vyhlášky č. 259/2012 Sb. o podrobnostech výkonu spisové služby vyplývá, že evidence dokumentů je zaznamenání zákonem stanovených údajů, které jsou v případě administrace hřbitova stanoveny v § 21 odst. 1 zákona o pohřebnictví. Forma listinné kartotéky znamená velkou možnost ztráty, zpřeházení karet atd. než vedení evidence údajů (záznamů) ve formě svázané knihy (u digitálně vedených záznamů je situace jiná). Hřbitovní knihy jsou z praktických důvodů vedeny podle hrobových míst.

Hřbitovní knihy by měly být nabízeny ke skartačnímu řízení až po zrušení pohřebiště, tj. v souladu s § 24 zákona o pohřebnictví minimálně 10 let po vydání rozhodnutí územně příslušného krajského úřadu o zrušení pohřebiště.

Hrobník

Od roku 2008 nabízí stát hrobníkům možnost zvýšení jejich kvalifikace zkouškou podle hodnotícího standardu profesní kvalifikace Hrobník (kód 69-005-E) a od roku 2012 kvalifikaci pro stavitele podzemních hrobek (kód: 69-016-H). Jejich jmenný seznam včetně jejich působiště je zveřejněn na internetových stránkách ministerstva, které je za právní úpravu pohřebnictví odpovědné.

Vzhledem k možnému sesutí stěny výkopu skrze velkou blízkost sousedního hrobu a také minimální soudržnost zeminy (narušované opakovanými výkopky a srážkovým režimem nekonsolidovaných, zkyprovaných půd) je odpovědností hrobníka a stavitele podzemních hrobek posoudit svojí odborností nebo přizváním statika-geotechnika způsob zajištění pažení hrobu. Při volbě obcí provozovat pohřebiště prostřednictvím jiné fyzické či právnické osoby bude mít certifikovaný účastník výběrového řízení výraznou kvalifikační výhodu proti ostatním.

Hrobník a administrátor pohřebiště zajišťuje provozování veřejného pohřebiště pro obec, církev nebo náboženskou společnost v souladu s § 18 odst. 2 zákona o pohřebnictví na základě pracovněprávního vztahu nebo na základě živnostenského oprávnění (živnost volná ohlašovací č. 76 „Poskytování technických služeb“). V druhém případě je povinnost provozovatele pohřebiště uzavřít s podnikající fyzickou osobou písemnou smlouvu o pohřbívání lidských pozůstatků a lidských ostatků do hrobů nebo hrobek, o provádění exhumací, ukládání, rozptylu a vsypu zpopelněných lidských pozůstatků a o zajišťování administrace pohřebiště. Jeho obchodní jméno a adresu je třeba zveřejnit v řádu pohřebiště.

Databáze

Během zpracování přehledu veřejných a neveřejných pohřebišť v ČR, financovaném v letech 2004–2006 ministerstvem, byl Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze zjištěn počet církevních, židovských a muslimských hřbitovů. V roce 2006 bylo v České republice provozováno celkem 5 800 pohřebišť, z toho 95% veřejných (5 500) a 5 % neveřejných (300).

Výsledky tohoto výzkumného projektu byly zveřejněny v mapových službách portálu veřejné správy, Národního geoportálu INSPIRE, dostupném na <http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>, kde si lze jednotlivá pohřebiště jako socioekonomické prvky a jevy prohlížet v různých mapových kompozicích.

Církevní hřbitovy

Řada současných veřejných pohřebišť provozovaných obcemi byla v minulosti provozována církvemi jako konfesní hřbitovy. Podíl církevních pohřebišť na celkovém počtu pohřebišť dosahoval v roce 2006 více než 33 %. Pokud je vlastníkem pohřebiště církev nebo náboženská společnost, je nezbytné, aby veškerá investiční rozhodnutí činila obec až po dohodě s ním.

Tabulka: Plocha a počet konfesních pohřebišť v ČR v roce 2006 dle vlastníků pozemku

Pohřebiště	Plocha (m ²)	Počet
Římskokatolické farní	4 162 796	1 549
Římskokatolické řeholní	56 281	19
Židovské	848 675	243
Ostatní církve	358 608	182
CELKEM	5 426 360	1 993

Zdroj dat: Eliáš, V., Kotrlý, T. (a kol.): Přehled veřejných a neveřejných pohřebišť v ČR, Vyšehrad, Praha 2006.

Pozemky, na nichž jsou hřbitovy zřízeny, by měly být evidovány v Katastru nemovitostí se způsobem využití „hřbitov, urnový háj“. Je-li jejich vlastníkem církev nebo náboženská společnost, může obec jako jeho provozovatel uzavřít s majitelem pozemku smlouvu o výpůjčce dle § 2193 až 2200 občanského zákoníku s uvedením nejen všech parcelních čísel dotčených pozemků dle údajů v evidenci Katastru nemovitostí, ale i hřbitovních domů, obřadní síně, zvonice a kaple, které se v prostoru hřbitova nacházejí.

Registrovaná církev nebo náboženská společnost má podle § 16 odst. 2 zákona o pohřebnictví právo písemně oznámit obci, že nadále hodlá hřbitov ve svém vlastnictví provozovat sama, a vyzvat obec ke smluvnímu vypořádání vztahů souvisejících se změnou provozovatele pohřebiště.

Ochranná pásma

Předpokladem pro zachování piety a důstojnosti veřejného pohřebiště je regulace negativních vlivů okolního prostředí. Zákonem o pohřebnictví je proto stanovena povinnost zřídit v jeho okolí ochranné pásmo v šíři nejméně 100 m. Tento veřejný zájem se týká nejen hřbitovů nově zřizovaných, nýbrž i stávajících. Zřizuje se podle stavebního zákona samostatným správním postupem zpravidla na návrh provozovatele pohřebiště územním rozhodnutím o ochranném pásmu. Pro území dotčené tímto ochranným pásmem je tak dle místních podmínek stanoven režim znemožňující realizovat v něm činnosti a děje, které by ohrožovaly či omezovaly provoz pohřebiště a jeho důstojnost.

Poznámka na závěr

Na hřbitovy neboli pohřebiště lze nahlížet prostřednictvím hodnocení tří právně definovaných aspektů procesu pohřbívání – fyzického (ostatky), symbolického (náhrobky) a prostorového (území). V symbolickém pojetí uspokojuje hřbitov hmotné, kulturní a náboženské potřeby občana konkrétní obce, jenž se uchází o nájem místa pro hrob. Péče obce o pohřbené lidské ostatky a území celého hřbitova včetně jeho ochranných pásem přispívá ke zkvalitnění umělecko-historické topografie archeologických a sepulkrálních památek. Po novele zákona o pohřebnictví by stát měl obcím na zřízení a provoz veřejného pohřebiště v přenesené působnosti přispívat. Provozovatel veřejného pohřebiště se ujímá nejen lidských pozůstatků občanů České republiky, ale i cizinců a zemřelých osob bez zjištěné totožnosti.

Vydáno jako ověřovací verze, listopad 2015. Budeme rádi za jakoukoli Vaši odezvu, včetně stížností, směřovanou na adresu:

e-mail: pohrebnictvi@mmr.cz

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
Staroměstské náměstí 6
110 15 Praha 1
Tel.: +420 224 861 111
Fax.: +420 224 861 333
www.mmr.cz

ISBN - 978-80-7538-042-5